

BEATA STYPUŁKOWSKA

CZYTANIE KSIĘGI PRZYMIERZA W ZGROMADZENIU WIERNYCH ZA CZASÓW KRÓLA JOZJASZA W PRZEKAZIE DEUTERONOMISTY I KRONIKARZA

Na kartach Starego Testamentu spotykamy opisy wielkich ceremonii liturgicznych podczas których dokonywały się znaczące akty kultowe. Do takich fragmentów należą teksty opowiadające o zawarciu przymierza synajskiego lub jego odnowieniu. Wśród nich spotykamy opisy publicznego czytania Pisma Świętego w zgromadzeniu wiernych. Analizowane w niniejszym artykule fragmenty ze Starego Testamentu pochodzą od dwóch redaktorów: Deuteronomisty¹ i Kronikarza² (2 Krl 23, 1-3; 2 Krn 34, 29-31). Dotyczą one obrzędowego, uroczystego czytania Księgi Prawa w czasie odnowienia Przymierza za czasów króla Jozjasza po podziale królestwa dawidowego w przededniu upadku Jerozolimy.

Przyglądając się tekstom zwrócimy uwagę na to, kto czyta święte teksty, jak są one określone, gdzie czyta, w jaki sposób czyta, komu i w jakim celu. Wyszczególniając te elementy uzyskamy pełniejszy obraz interesującego nas zagadnienia.

1. Królestwo i rozłam państwa izraelskiego

Po około 200 latach po osiedleniu się Izraelitów w Palestynie luźno zorganizowane plemiona – w obliczu kryzysu wywołanego zagrożeniem ze strony Filistynów³ – przekształciły się w trwały związek i dały początek monarchii

¹ Współcześnie, niektórzy bibliści inaczej postrzegają tradycje redakcyjne od Joz do 2 Krl – zob. na ten temat: J. Łach, *Z problematyki literackiej 1-2 Krl*, „Collectanea Theologica” 72 (2002) nr 1, s. 45-56.

² Większość egzegetów godzi się z tym, że zasadniczym autorem 1-2 Krn oraz Ezd-Ne jest Kronikarz – zob.: *Pierwsza i Druga Księga Kronik. Tłumaczenie, wstęp i komentarz O. Hugolin Langkammer OFM*, Lublin 2001, s. 14-15.

³ A. Tschirschnitz, *Dzieje ludów biblijnych*, Warszawa 1994, s. 151; A. Lemaire, *Zjednoczone królestwo. Saul, Dawid i Salomon*, w: *Starożytny Izrael. Od czasów Abrahama do zburzenia Jerozolimy przez Rzymian*, pr. zbior., przeł. W. Chrostowski, Warszawa 1994, s. 133; W.E. Evans, *An Historical Reconstruction of the Emergence of Israelite Kingship and the Reign of Saul*, w: W.W. Hallo i in., *Scripture in Context II*, Eisenbrauns 1983, s. 77.

i dynastii⁴. Zjednoczone królestwo przetrwało około stulecie. Objęło rządy trzech królów: Saula, syna Kisz z pokolenia Beniamina⁵, Dawida, syna Jessego z pokolenia Judy⁶ i jego syna Salomona. Okres panowania Dawida i Salomona to zarazem czas intensywnego rozwoju Izraela jako państwa i jego dużego znaczenia w świecie starożytnego Bliskiego Wschodu⁷.

W historii biblijnej dostrzegamy rozwój instytucji królestwa z uwidocznieniem religijnej roli króla. Księgi Samuela przekazują etapy formowania się monarchii w Izraelu, która obok profetyzmu i kapłaństwa lewickiego stała się trzecią instytucją narodu wybranego⁸. Prorok Samuel namaszczając Saula nadaje urzędowi królewskiemu charakter religijny⁹. Namaszczenie przez proroka jest znakiem otrzymania Ducha Bożego do wypełniania określonych zadań¹⁰. Król w Izraelu sprawuje funkcję namiestnika Jahwe¹¹. Zarówno przy opisie namaszczenia Saula, jak i Dawida, podkreślone zostało Boże działanie¹². Pierwszy król – Saul – przypomina Sędziów, charyzmatycznych przywódców, którzy kierowani Bożym Duchem prowadzą świętą wojnę¹³. Takie też było wcześniejsze oczekiwanie Izraela, który pragnął króla, „by przewodził i prowadził wojny” (1 Sm 8, 19).

Od czasów Dawida urząd królewski staje się trwałą instytucją ludu Bożego¹⁴. Przyczyniło się do tego proroctwo Natana zawarte w 2 Sm 7, 1-16. Egzegeci dostrzegają w tym tekście różne warstwy¹⁵. W najstarszym ujęciu obietnica Jahwe dotyczy tylko Dawida¹⁶, w późniejszych koncentruje się na jego potomkach. Pierwotne opowiadanie o przymierzu Boga z Dawidem zostało włączone do wielkiej „historii następstwa tronu Dawida”¹⁷ i stanowi kluczowy tekst dla mesjanizmu biblijnego¹⁸. Od proroctwa Natana nadzieje ludu Bożego związane są ściśle z dynastią Dawida¹⁹. Każdy król wywodzący się z dynastii Dawida jest

⁴ J. Bright, *Historia Izraela*, Warszawa 1994, s. 187-234.

⁵ 1 Sm 9, 1-2.

⁶ 1 Sm 16, 1.

⁷ A. Lemaire, *Zjednoczone królestwo*, dz. cyt., s. 133.

⁸ T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, Tarnów 1996, s. 123.

⁹ 1 Sm 9, 16-17; 10, 1.

¹⁰ Por. 1 Sm 9, 16; 10, 1. 10; 16, 13.

¹¹ P.-E. Bonnard, P. Grelot, *Mesjasz*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1990 [dalej skrót: STB], s. 467.

¹² W 1 Sm 10, 9 czytamy: „Gdy tylko [Saul] odwrócił się i miał odejść od Samuela, Bóg zmienił jego serce na inne”. Natomiast w 1 Sm 16, 13 w następujący sposób opisane jest namaszczenie na króla: „Wziął więc Samuel róg z oliwą i namaścił go pośrodku jego braci. Począwszy od tego dnia duch Pański opanował Dawida”.

¹³ Por. 1 Sm 10, 11.

¹⁴ P. Grelot, *Król i królowie*, STB, s. 398.

¹⁵ G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, Warszawa 1986, s. 245.

¹⁶ 2 Sm 7, 1-7. 11b. 16.

¹⁷ G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 246.

¹⁸ B. Wodecki, *Gradacja idei mesjańskiej w Biblii*, w: *Studium Scripturae anima theologiae. Prace ofiarowane ks. prof. Stanisławowi Grzybkowi*, Kraków 1990, s. 359; T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 134; tenże, *Prorok Natan i budowa Świątyni*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 40 (1987) nr 1, 7-19; tenże, „Miasto Boże” w *Psalmach*, Kraków 1989, s. 146-152.

¹⁹ P. Grelot, *Król i królowie*, STB, s. 398.

„namaszczonego”, przez którego Bóg chce wypełnić swoje plany względem narodu wybranego²⁰.

W X wieku przed Chr., po śmierci Salomona, monarchia zbudowana przez Dawida rozpadła się na dwa rywalizujące ze sobą państwa. Nie były one silne, a ich władcy nie odegrali znaczącej roli na obszarze starożytnego Bliskiego Wschodu. Mówi się raczej o ich o drugorzędnym znaczeniu²¹. Na południu kraju urząd królewski związany był z dynastią Dawida, miał charakter dynastyczny i był dziedziczny²². Na północy natomiast pod wpływem profetyzmu izraelskiego powrócił charakter charyzmatyczny urzędu królewskiego²³, gdyż prorocy przyczyniali się do budzenia powołań królewskich²⁴ i namaszczeni królów²⁵.

Dzieje królów przynoszą nowe spojrzenie na działanie Boga w historii narodu wybranego. G. von Rad, egzegeta niemiecki, w następujący sposób charakteryzuje ten etap: „Nigdzie nie zdarza się cud i nigdzie w tym, co się dokonuje, nie ma mowy o jakimś miejscu sakralnym, o czymś w rodzaju ośrodka świętego, od którego wychodziłyby potężne impulsy kształtujące historię. Przyczynowy łańcuch ludzkich wydarzeń jest zamknięty i pozbawiony przerw. Narrator nigdzie nie pozostawił wolnego miejsca, w którym mogłoby zająć się Boże działanie z ziemską historią; na próżno szukalibyśmy tutaj jakiegoś świętego ośrodka, do którego byłyby odniesione, jawnie lub skrycie, burzliwe wydarzenia. Obszar, na którym realizuje się historia, to obszar całkowitej świeckości, a działające na nim siły wychodzą wyłącznie od ludzi, którzy bynajmniej nie są poddani kierownictwu jakichś szczególnych impulsów religijnych. Jednakże historyk wcale nie potrzebuje już tradycyjnych środków opisu, gdyż jego koncepcja tego, co istotne w Bożym procesie kierowania historią, uległa całkowitej zmianie. Rządy Jahwe ogarniają wszystkie wydarzenia; przejawiają się one nie na sposób sporadyczny, w świętych cudach, lecz są w ogóle ukryte przed naturalnym spojrzeniem. Ale przenikają nieustannie wszystkie obszary życia, zarówno te całkiem jawne, jak i skryte, religijne i świeckie. Szczególnym polem działania dla tych rządów w historii jest jednak ludzkie serce, którego impulsy i decyzje w sposób władczy Jahwe wprzęga w realizację swego historycznego planu²⁶. Już przy powołaniu Saula, a potem Dawida zwrócona została uwaga na ten element. W dniu namaszczenia na króla Bóg przemienił serce Saula²⁷, a w czasie wyboru Dawida Bóg mówi do Samuela: „nie tak bowiem, jak człowiek widzi, widzi Bóg, bo człowiek widzi to, co dostępne dla oczu, a Pan widzi serce” (1 Sm 16, 7). W sercu króla – które w języku biblijnym oznacza całe wnętrze człowieka; nie tylko jego uczuciowość, ale i myśli, zamiary, decyzje, wspomnienia²⁸ – dochodzi do decydujących wyborów, od których zależą dalsze losy narodu wybranego, podzielonego na dwa królestwa. Król, tak jak inni

²⁰ P.-E. Bonnard, P. Grelot, *Mesjasz*, art. cyt., s. 467.

²¹ J. Bright, *Historia Izraela*, dz. cyt., s. 235; M. Granat, *Dzieje dawnego Izraela*, Warszawa 1991, s. 133.

²² P. Grelot, *Król i królowie*, STB, s. 398.

²³ Tamże.

²⁴ 1 Krl 11, 26-40.

²⁵ 1 Krl 19, 15-16; 2 Krl 9, 1-10.

²⁶ G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 249-250.

²⁷ 1 Sm 10, 9.

²⁸ J. de Fraine, A. Vanhoye, *Serce*, STB, s. 871; M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1989, s. 209.

członkowie ludu Bożego zobowiązany jest do przestrzegania Prawa²⁹. Jednakże jego wierność lub niewierność wobec Boga niesie za sobą większe konsekwencje niż kogokolwiek. Przede wszystkim jest on reprezentantem ludu wobec Boga i od niego zależą też relacje między ludem a Jahwe³⁰. Wobec ludu zaś często jest reprezentantem Boga i pełni funkcje kultyczne³¹.

Okres królów został dosyć dokładnie przedstawiony w Księgach Królewskich i Księgach Kronik. Dodatkowe informacje możemy czerpać z pism prorockich, a mianowicie z Ksiąg: Ozeasza, Amosa, Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela, Sofoniasza, Nahuma i Habakuka.

Interesujące nas w niniejszym artykule fragmenty o czytaniu Pisma Świętego w zgromadzeniu wiernych za czasów panowania króla judzkiego Jozjasza pochodzą z 2 Krl i 2 Krn. Księgi Królewskie zostały zredagowane w czasie niewoli babilońskiej, a Księgi Kronik po powrocie z wygnania. Oba zbiory – mimo, że omawiają w dużych fragmentach ten sam okres – różnią się zarówno przedstawioną treścią, jak i oceną historycznych wydarzeń. Księgi Królewskie obejmują trzy wielkie tematy: dzieje króla Salomona³², dzieje dwóch państw po rozpadzie monarchii Dawida³³ oraz dzieje królestwa judzkiego po upadku królestwa izraelskiego³⁴. W odniesieniu do podzielonego państwa dawidowego Księgi Królewskie przedstawiają poszczególnych królów w sposób schematyczny, podając o każdym krótkie informacje dotyczące m.in. długości i oceny jego panowania, źródła dalszych informacji, śmierci i miejsca pogrzebania oraz następcy³⁵. Tylko przy niektórych królach autor odstępkuje od schematu i przedstawia ich dzieje bardziej dokładnie³⁶. Poszczególni królowie oceniani są na podstawie kryterium teologicznego i stosunku do świątyni jerozolimskiej³⁷. Z tego powodu wszyscy królowie Izraela są ocenieni negatywnie, gdyż podział polityczny pociągnął za sobą schizmę religijną i erylowanie dwóch sanktuariów: Betel i Dan. Wśród królów Judy Ezechiasz i Jozjasz ocenieni są najwyżej, gdyż obaj dążyli do centralizacji kultu w świątyni jerozolimskiej oraz likwidacji „wyżyn”³⁸.

Księgi Kronik można podzielić na cztery działy: genealogie i wykazy rodów ze szczególnym zainteresowaniem skierowanym w stronę pokolenia Lewiego i genealogii pierwszego króla Saula z pokolenia Beniamina³⁹, dzieje Dawida⁴⁰, dzieje Salomona z koncentracją na świątyni jerozolimskiej⁴¹ oraz historią królów

²⁹ P. Grelot, *Król i królowie*, STB, s. 398.

³⁰ S. Gądecki, *Wstęp do ksiąg historycznych Starego Testamentu*, Gniezno 1992, s. 65.

³¹ 2 Sm 6, 17; 1 Krl 8, 14. 62; 9, 25.

³² 1 Krl 1 – 11.

³³ 1 Krl 12 – 2 Krl 17.

³⁴ 2 Krl 18 – 25.

³⁵ T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 96-97.

³⁶ Dotyczy to zarówno królów pobożnych (np. Ezechiasza, Jozjasza), jak i bezbożnych (np. Achaba).

³⁷ T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 97.

³⁸ S.H. Horn, *Podzielona monarchia. Królestwa Judy i Izraela*, w: *Starożytny Izrael*, dz. cyt., s. 172.

³⁹ 1 Krn 1 – 9.

⁴⁰ 1 Krn 10 – 29.

⁴¹ 2 Krn 1 – 9.

judzkich po rozpadzie państwa dawidowego⁴², ze szczególnym uwzględnieniem Jozafata⁴³, Ezechiasza⁴⁴ i Jozjasza⁴⁵, którzy dbali o świątynię jerozolimską i kult Jahwe. W części odnoszącej się do historii dziewiętnastu królów z dynastii Dawida⁴⁶, Księgi Kronik w zasadzie powtarzają treść Ksiąg Królewskich, dodając pewne szczegóły i własną interpretację wydarzeń. Kronikarz wyraźnie zainteresowany jest świątynią jerozolimską, dynastią dawidową i lewitami⁴⁷. Przemilcza wszystko, co mogłoby rzucić cień na Dawida czy Salomona⁴⁸. Następnie koncentruje się na królach judzkich, wprowadzając własne poprawki i modyfikacje⁴⁹. Kronikarz nie przedstawia jednak historii Judy. Pisze swoje dzieło dla społeczności żydowskiej, która po powrocie z wygnania odczuwa potrzebę przemyślenia na nowo swej tradycji i wiary⁵⁰.

2. Król Jozjasz i jego reforma

Jozjasz panował w Judei w drugiej połowie VII w. przed Chrystusem przez trzydzieści jeden lat⁵¹. Jego rządy przypadają na ostatnie stulecie istnienia państwa południowego, już po upadku państwa północnego (co nastąpiło w 722 r. przed Chr. na skutek najazdu Asyrii). Jozjasz rządził w latach 639-608⁵², a po nim aż do zburzenia Jerozolimy i niewoli babilońskiej na tronie judzkim zasiadało jeszcze czterech królów⁵³.

Jozjasz dokonał najgruntowniejszej reformy religijnej w dziejach Judy⁵⁴, co wpłynęło na bardzo przychylną ocenę jego osoby zarówno przez Deuteronomistę⁵⁵, jak i Kronikarza⁵⁶. Reforma Jozjasza była o wiele głębsza i bardziej konsekwentna niż wcześniejsza reforma Ezechiasza⁵⁷. W osiemnastym roku jego panowania⁵⁸, podczas prac przy renowacji świątyni jerozolimskiej

⁴² 2 Krn 10 – 36.

⁴³ 2 Krn 17 – 20.

⁴⁴ 2 Krn 29 – 32.

⁴⁵ 2 Krn 34 – 35.

⁴⁶ 2 Krn 10 – 36.

⁴⁷ S. Gądecki, *Wstęp do ksiąg historycznych Starego Testamentu*, Gniezno 1992, s. 74; A. Świderkówna, *Rozmów o Biblii ciąg dalszy*, Warszawa 1996, s. 80; T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 117-122.

⁴⁸ T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 110-111; A. Świderkówna, *Rozmów o Biblii ciąg dalszy*, dz. cyt., s. 81.

⁴⁹ S. Gądecki, *Wstęp do ksiąg historycznych Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 74; T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 110-111.

⁵⁰ P.R. Ackroyd, *Księgi Kronik*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, red. B.M. Metzger, M.D. Coogan, Warszawa 1996 [dalej skrót: SWB], s. 406.

⁵¹ F.E. Greenspahn, *Jozjasz*, w: *Encyklopedia biblijna*, red. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999 [dalej skrót: EB], s. 489.

⁵² S.H. Horn, *Podzielona monarchia*, art. cyt., s. 173.

⁵³ Joachaz (608), Jojakim (608-598), Jojakin (598-597) i Sedecjasz (597-598) – tamże.

⁵⁴ J. Bright, *Historia Izraela*, dz. cyt., s. 329.

⁵⁵ 2 Krl 22, 2; 23, 25.

⁵⁶ 2 Krn 34, 2; 35, 18. 25.

⁵⁷ M. Grant, *Dzieje dawnego Izraela*, tłum. J. Schwakopf, Warszawa 1991, s. 166.

⁵⁸ Rok 622 przed Chrystusem.

odnaleziono Księgę Przymierza – była to prawdopodobnie jakaś kopia Pwt⁵⁹. Jozjasz zapoznał się wówczas z nakazami Prawa i uświadomił sobie, jak bardzo życie narodu wybranego, którym kierował, odbiega od norm zawartego przymierza. Najbardziej doniosłym aktem za czasów Jozjasza było odnowienie przymierza synajskiego w odrestaurowanej świątyni w czasie obchodów święta Paschy⁶⁰. Wg 2 Krl 22 – 23 odnalezienie Księgi Przymierza zapoczątkowało reformę religijną Jozjasza. Jednakże, już sam fakt, że remontowano świątynię, świadczy o tym, że reforma była w toku⁶¹. 2 Krn 34 wskazuje na rozpoczęcie działalności reformatorskiej ośmioletniego Jozjasza. Prawdopodobnie był on pod wpływem jakiegoś nurtu jahwistycznego, kultywującego tradycje religijne Ezechiasza (729-686)⁶², który scentralizował kult w świątyni jerozolimskiej, obalając nielegalne sanktuaria i obiekty kultu bałwochwalczego⁶³. Dopiero od czasów Jozjasza staje się obowiązujące prawo o jedności miejsca kultu⁶⁴, sformułowane w Pwt 12, 2-12. Jozjasz usunął wszelkie ślady obcych kultów, wypleniał doszczętnie kananejskie, aramejskie i asyryjskie praktyki religijne oraz zniszczył wszystkie miejsca kultu znajdujące się poza Jerozolimą. Dotyczyło to również terenów należących niegdyś do państwa północnego a znajdujących się w owym czasie pod panowaniem Asyrii⁶⁵. Działania reformatorskie Jozjasza cieszyły się poparciem nie tylko kręgów kapłańskich, ale i prorockich⁶⁶.

3. Czytanie Księgi Przymierza w czasie odnowienia Przymierza za czasów króla Jozjasza w przekazie deuteronomistycznym (2 Krl 23, 1-3)

W Drugiej Księdze Królewskiej, w dwudziestym trzecim rozdziale, czytamy:

1 וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי
יהודה וירושלם:
2 וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂרָאֵל
ירושלם אִתּוֹ וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקְטָן
וְעַד־גָּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית
הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה:

⁵⁹ S.H. Horn, *Podzielona monarchia*, art. cyt., s. 200; Ch.T. Begg, *Wprowadzenie i komentarz do 2 Księgi Królewskiej*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. naukowa R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy (red. naukowa wyd. polskiego W. Chrostowski), Warszawa 2001, s. 299; R. North, *Pierwsza i Druga Księga Kronik*, tamże, s. 337-338.

⁶⁰ 2 Krl 23, 1-3. 23.

⁶¹ J. Bright, *Historia Izraela*, dz. cyt., s. 329.

⁶² M. Grant, *Dzieje dawnego Izraela*, dz. cyt., s. 166; S.H. Horn, *Podzielona monarchia*, art. cyt., s. 200.

⁶³ S.H. Horn, *Podzielona monarchia*, art. cyt., s. 193-194.

⁶⁴ T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 164.

⁶⁵ F.E. Greenspahn, *Jozjasz*, art. cyt., s. 489; M. Grant, *Dzieje dawnego Izraela*, dz. cyt., s. 166; J. Bright, *Historia Izraela*, dz. cyt., s. 328; S.H. Horn, *Podzielona monarchia*, art. cyt., s. 200.

⁶⁶ M. Grant, *Dzieje dawnego Izraela*, dz. cyt., s. 166.

3 וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרַת אֶת־הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה
 לָלֶכֶת אַחֵר יְהוָה וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְאֶת־עֲדוּתָיו וְאֶת־חֻקָּיו
 בְּכָל־לֵב וּבְכָל־נַפֶּשׁ לְהִקְיִם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת
 הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד כָּל־הָעָם בַּבְּרִית:

- 1 Wtedy król polecił przez posłów, by zebrała się przy nim cała starszyzna Judy i Jerozolimy.
- 2 I wszedł król do świątyni Pańskiej, a wraz z nim wszyscy ludzie z Judy i wszyscy mieszkańcy Jerozolimy, kapłani i prorocy oraz cały lud, od najmniejszych aż do największych. Odczytał głośno całą treść księgi przymierza, znalezionej w świątyni Pańskiej.
- 3 Następnie król stanął przy kolumnie i zawarł przymierze przed obliczem Pańskim, że pójdą za Panem, że będą przestrzegali Jego poleceń, przykazań i praw całym sercem i całą duszą, że w czyn zamienią słowa tego przymierza, spisane w tejże księdze. I cały lud przystąpił do przymierza.

Druga Księga Królewska należy do dzieła deuteronomistycznego, z którym spotkaliśmy się omawiając fragmenty dotyczące nakazu Mojżesza odczytywania Prawa podczas Świąta Namiotów oraz tekst o czytaniu Prawa przez Jozuego na górze Ebal⁶⁷. Należy podkreślić fakt, że właśnie prace remontowe przy świątyni nakazane przez Jozjasza doprowadziły do odnalezienia Księgi Prawa, co z kolei rzutowało na reformę religijną i przyczyniło się do opracowania dzieła deuteronomistycznego w duchu Księgi Powtórnego Prawa⁶⁸. Deuteronomista patrzy na historię przez pryzmat wiary. Niewierność przymierza przynosi niewolę i wszelkie nieszczęścia, jakie spotkały naród wybrany. Autor nie posługuje się współczesną metodologią historyczną, ale dokonuje selekcji faktów i ukazuje je w ogólnym schemacie, aby uwidocznic myśl historiozbowczą, odnoszącą się do narodu wybranego i przedstawić teologiczną wizję dziejów⁶⁹ od momentu wyjścia z ziemi egipskiej do upadku Jerozolimy i czasów niewoli babilońskiej. Dlatego też w tradycji hebrajskiej dzieło deuteronomistyczne określone zostało mianem „proroków wcześniejszych” lub „starszych”. Deuteronomista pisał historię religijną. Pomiął wiele drugorzędnych informacji, a uwzględnił tylko istotne elementy życia narodu i rozpatrzył je w dwóch aspektach: wiary w jednego Boga i wierności przymierzu. Doszedł do wniosku, że ustrój monarchiczny nie zagwarantował narodowi dochowania wierności własnemu dziedzictwu a Przymierze nie może służyć realizacji planów ziemskich władców. Co więcej – mimo niewierności narodu – Bóg pozostaje niezmiennie wierny przymierzu i nie zmienia obietnicy danej dynastii Dawida⁷⁰.

⁶⁷ B. Stypułkowska, *Katechetyczny wymiar czytania Biblii w zgromadzeniu wiernych zawarty w opisach Wj, Pwt i Joz*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 29 (2001), s. 116-122.

⁶⁸ J.K. Pytel, *Księgi w opracowaniu deuteronomistycznym*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990 [dalej skrót: WST], s. 171.

⁶⁹ Tamże, s. 170-171.

⁷⁰ Tamże, s. 204.

Dawida i pokolenia Judy oraz znaczenie Jerozolimy jako miejsca świętego. Dzięki królowi Jozjaszowi, który zainspirował czytanie Księgi Przymierza i przewodniczył uroczystości w świątyni, dokonano się odnowienie przymierza synajskiego.

4. Czytanie Księgi Przymierza w czasie odnowienia Przymierza za czasów króla Jozjasza w przekazie kronikarskim (2 Krn 34, 29-31)

W Drugiej Księdze Kronik, w trzydziestym czwartym rozdziale, czytamy:

29 וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֵּאסֹף אֶת־כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם:
30 וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְיִשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם
וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־הָעָם מִגְדוֹל וְעַד־קָטָן וַיִּקְרָא
בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה:
31 וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־עַמּוּדוֹ וַיִּכְרַת אֶת־הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה
לָלֶכֶת אַחֲרַי יְהוָה וְלִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹתָיו וְעֲדוּתָיו וְחֻקָּיו
בְּכָל־לִבָּבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַכְּתוּבִים
עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה:

- 29 Wtedy król polecił przez posłów, by zebrała się przy nim cała starszyzna Judy i Jerozolimy.
- 30 I wszedł król do domu Pańskiego, a wraz z nim wszyscy ludzie z Judy i mieszkańcy Jerozolimy, kapłani i lewici oraz cały lud, od największych do najmniejszych. Odczyta wobec nich całą treść księgi przymierza, znalezionej w domu Pańskim.
- 31 Następnie król stanął na swoim miejscu i zawarł przymierze przed obliczem Pańskim że pójdą za Panem i że będą przestrzegali Jego poleceń, przykazań i praw całym sercem i całą duszą, że w czyn zamienią słowa przymierza, spisane w tej księdze.

Druga Księga Kronik należy do dzieła kronikarskiego⁷⁶. Ustalenie czasu działalności Kronikarza jest trudne, przyjmuje się IV⁷⁷ lub III⁷⁸ w. przed Chr. Dzieło kronikarskie skierowane było do wspólnoty powygnościowej, w której zasadne było ustosunkowanie się do swych tradycji religijnych⁷⁹.

Treść Ksiąg Kronik koncentruje się na państwie judzkim, wiele miejsca poświęcając dynastii Dawida i Jerozolimie. Cała historia przed Dawidem została streszczona w listach genealogicznych. Nie ma w niej mowy o wyjściu z Egiptu,

⁷⁶ 1-2 Krn, Ezd, Ne. Egzegeci są skłonni przypuszczać, iż początkowo wszystkie te księgi stanowiły jedno dzieło, które ukazywało historię narodu wybranego od początków ludzkości do powrotu z niewoli babilońskiej. Zob. H. Langhammer, *Wstęp historyczno-krytyczny*, dz. cyt., s. 10-11; T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 100-102.

⁷⁷ E. Zawiszewski, *Dzieło kronikarskie*, WST, s. 207; T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 103.

⁷⁸ H. Langhammer, *Wstęp historyczno-krytyczny*, dz. cyt., s. 13.

⁷⁹ P.R. Ackroyd, *Księgi Kronik*, art. cyt., s. 406.

zawarcia przymierza na Synaju, okresie Sędziów i wzmianek o prorokach – Samuelu i działających w państwie północnym – Eliaszu i Elizeuszu⁸⁰. Z kryteriów wewnętrznych wynika, że Kronikarz zainteresowany był świątynią i sprawowanym w niej kultem⁸¹, przy czym akcentował rolę lewitów⁸².

Dzieło kronikarskie, podobnie jak dzieło deuteronomistyczne, jest swoistą historią religijną, w której fakty historyczne oraz źródła, z których autor korzysta, traktowane są w sposób jeszcze swobodniejszy niż u Deuteronomisty. Wszystko zostaje podporządkowane zasadzie odpłaty⁸³. Klęski i nieszczęścia są wynikiem odejścia od wierności Bogu⁸⁴. Służbę Bożą natomiast Kronikarz utożsamia z kultem świątynnym⁸⁵. Świątowanie Paschy, składanie ofiar zgodnie z przepisami prawa są zatem najważniejszymi aktami judzkiej wspólnoty. W takim też aspekcie należy odczytywać interesujący nas fragment z 2 Krn 34, 29-31. Zauważamy, że tekst hebrajski jest prawie identyczny z 2 Krl 23, 1-3⁸⁶. Kronikarz nie pierwszy raz przytacza fragment dzieła deuteronomistycznego w swojej księdze, lekko go modyfikując. Posłużył się tymi samymi terminami na określenie miejsca czytania, tego co było czytane i tych, którzy słuchali Słowa Bożego. Odczytanie Księgi Przymierza, określonej jako סֵפֶר הַבְּרִית , dokonano się w בֵּית־יְהוָה wobec ludu עָם , zgromadzonego od największych do najmniejszych. W wyszczególnieniu członków spotykamy wszystkich ludzi z Judy i mieszkańców Jerozolimy יְרוּשָׁלַם ; כל־אִישׁ יְהוּדָה וְיִשְׁבֵי oraz kapłanów הַכֹּהֲנִים , natomiast zamiast proroków Kronikarz w charakterystyczny dla siebie sposób wstawia lewitów הַלְוִיִם . Na określenie czynności czytania użyty został czasownik קָרָא , a lektorem jest sam król Jozjasz.

Podsumowanie

Oba teksty opisujące czytanie Księgi Przymierza w świątyni jerozolimskiej wskazują na znaczącą rolę lektora. Jest nim sam król, który w społeczności izraelskiej pełnił również funkcję religijną. Nie tylko był wobec Boga reprezentantem ludu, ale i wobec ludu stał się przedstawicielem Boga i heroldem zapomnianego przymierza synajskiego.

⁸⁰ T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 110-111.

⁸¹ 1 Krn 15, 16-24; 23 – 25; 28, 1 – 29, 20; 2 Krn 3 – 4; 5, 12-13; 7, 1. 3. 6; 8, 12-18; 13, 8-12; 17, 8-9; 20, 9-21.

⁸² Lewici w 1-2 Krn wspomniani są ok. 1000 razy, a w Ezd-Ne 60 razy. W porównaniu z 1-2 Sm (lewici wymienieni są dwukrotnie – 1 Sm 6, 15; 2 Sm 15, 24) oraz 1-2 Krl (również wymienieni są dwa razy – 1 Krl 8, 4; 12, 31) dostrzegamy dużą różnicę. Por. *Wstęp historyczno-krytyczny*, w: *Pierwsza i Druga Księga Kronik. Tłumaczenie, wstęp i komentarz O. Hugolin Langkammer OFM*, dz. cyt., s. 14.

⁸³ Tamże, s. 116.

⁸⁴ 2 Krn 16, 7-12; 20, 35- 37; 24, 17-20; 25, 14-28; 26, 16-23; 35, 20.

⁸⁵ T. Brzegowy, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 118.

⁸⁶ Tekst polski za Biblią Tysiąclecia, wyd. piąte, Poznań 2000.